

Layihənin istiqaməti: Azərbaycanın dövlətçilik tarixinin, milli adət-ənənələrinin, elm və mədəniyyətinin təbliği

№ 99 (1947) 25 may 2019-cu il

(əvvəli ötən sayımızda)

İsfahan burda deyilsə də yüz iynə boyu burdadır

Bir gün bir yalançı-gopçu camaat arasında deyir:

-Bəs mən İsfahanda yüz iynə boyu tullanırdım.

Deyirlər ki, yüz iynə boyu tullanmaq mümkün deyil, bir az aşağı yen. Kişi inadından dönmür və hamını inandırmağa çalışır ki, o guya doğrudan da İsfahanda yüz iynə boyu tullanıb.

Onun sözünün doğru-yalan olduğunu öyrənmək üçün yüz iynə boyunu ölçüb deyirlər:

-İsfahan burda deyilsə də yüz iynə boyu burdadır. İndi gəl tullan görək, necə tullanırsan?

Kişi görür ki, yalanının üstü açıqlanacaq, deyir:

-Yox, gedin İsfahanı bura gətirin, mən orda tullanmışam.

Vəzir kişidən xahiş edir ki, bu tütəkdən birini də ona düzəltsin. Əvəzində iki kisə qızıl verəcəkdir. Kişi evinə gəlir, həyətdəki qarğıdan bir tütək düzəldərək vəzirə gətirir və iki kisə qızıl alır. Vəzir tütəyi qoltuğunda gizlədir.

Bir dəfə şah ziyafət təşkil edibmiş. Məclisin şirin yerində vəzir nə fikirləşirsə qoltuğunda gizlətdiyi tütəyi çıxarıb çalır. Cır səs otağı bürüyür.

Şah əsəbi halda soruşur:
-Vəzir, bu nə hoqqadır ki, çıxarırsan?

Vəzir halını pozmadan deyir:
-Şah sağ olsun, özünü bicliyə qoyma, bu səninkindəndir.

Şah heç nə olmamış kimi deyib-gülsədə, bu tütək məsələsi onu rahat buraxmır, o saat bilir ki, bu arcac həmin yoxsul kişidən keçib.

Səhəri gün şah həmin yoxsul kişini gətirir və soruşur:

-A kişi, bu nə məsələdir? Vəzir nə sayıqlayır?

AZƏRBAYCAN RESPUBLİKASININ PREZİDENTİ YANINDA
KÜTLƏVİ İNFORMASIYA VASİTƏLƏRİNİN
İNKİŞAFINA DÖVLƏT DƏSTƏYİ FONDUNUN MALİYYƏ DƏSTƏYİ İLƏ DƏRC OLUNUR

Söz sözü çəkər, arşın da bezi

Yaxud niyə belə deyirik?

Bu məsəldən müəyyən məqamlarda istifadə olunur.

Əlinə bir düdük verdim çala-çala getdi

Bir yoxsul kişi ailə-uşaq yanında xəcalətindən nə edəcəyini bilmir. Çox götür-qoydan sonra fikirləşir ki, evdə belə üzqara olmaqdan ölmək ondan yaxşıdır. O, qəti qərara gəlir ki, şahın hüzuruna getsin, onun bir əncam çəksin.

Kişi səhər tezdən şahın sarayına gəlir. Onu içəri buraxmaq istəmərlər. O, şahla vacib məsələ barəsində danışacağı bildirir. Onu şahın hüzuruna gətirirlər.

Şah kişidən nə üçün gəldiyini soruşduqda kişi bildirir ki, bu sirri şahdan başqa heç kim bilməməlidir. Hamı otağı tərk edir. Otaqda şahla yoxsul qalır. O, ölümünü gözünün qabağına gətirərək şahın bütün nöqsanlarını, onun ədalətsizliyini, rəiyyətin aclıq və yoxsulluq içində boğulduğunu, saray adamlarının özbaşınalığını söyləyir. Şah bu sirrin bəyan olmaması üçün kişiye bir kisə qızıl verir və tapşır ki, bizim aramızdakı söhbət burdan kənara çıxmamalıdır. Kişi söz verərək qapıdan çıxır.

Çöldə vəzir kişinin əlindəki qızıl kisəsini görüb soruşur:

-Mən neçə ildir ki, şahdan bu səxavəti görməmişəm. Sən şahla nə verdin ki, əvəzində bu qədər qızıl aldın?

Kişi vəziri aldadır:
-Mən ona bir sehrli tütək verdim. Bu elə tütəkdir ki, hər nə istəsən düdük hazır edir.

Kişi deyir:
-Şah sağ olsun, vəzir çox qırsaqqız olub yaxamdan yapışdı ki, sən şahla nə verdin ki, bu qədər qızıl aldın? Mən də sənənlə olan söhbətimi gizlədərək onun əlinə bir tütək verdim çala-çala getdi.

Bu məsəldən hər hansı bir şəxsin nəzər-diqəitni əsas məsələdən yayındırmaq halları olanda istifadə edilir.

Dovşan gava, sən gava

Mahir bir ovunun son zamanlar əli gətirmir. O, sübh tezdən şər qarışana qədər xeyli gəzib dolanırsa d, qarşısına necə nə çıxmır ki, çıxmır.

Bir gün ovcu adəti üzrə yeni ova çıxır. Xeyli gəzib dolaşır, ancaq ovu yəne uğursuz olur. O, tüfəğini ziyninə salıb kor-peşiman üz tutur evinə sarı. Hər şeydən əli üzülən ovcu tənəyə çıxarkən bir dovşanla üzbəüz gəlir. Kişi ha eləyib özünü düzəldənə qədər dovşan gözəndən itir. O vaxtdanda dovşana gava sən gava məsəli işlədilir. (Gav dağın arasındakı keçidə deyirlər)

Bu məsəldən təsadüf, gözlənilməz görüşlərdə istifadə olunur.

Şah Abbasın anası kimi nə zarırsan?

Şah Abbasın anası yataqda elə hey zarıyır. Hər gün bir nöker onu yüyürüyə qoyub yelləyirmiş. Arvad da nə vaxt kefinə yerləşsə, onda sakit olarmış. Yazıq nökerlər səhərə kimi onu yelləməkdən cana doyubarmış. Şah Abbas anasının üstünə loğman gətirir.

Loğman arvadın orasın-burasın yoxlayandan sonra deyir ki, bu arvadın canı hələ suludu. O, buz baltası kimi sağlamdı. Onun heç bir xəstəliyi yoxdu.

Loğman Şah Abbası xəlvətə çəkib deyir:

-Anan ər kürrüyü eləyir.
Şah Abbas bir söz demir. Axşam düşəndə anası bir də başlayır zığıldamağa:

-Ay oram ağrıyır, ovmaq gərəkdir. Ay buram ağrıyır, basdırmaq gərəkdir. Şah Abbas özünü saxlaya bilmir:
-Ay ana, bu kürrüyünü burax, əbəs yerə zarıma. Sənin o vaxtın deyil axı!

Arvad da arif adammış, oğlunun hansı simə vurduğunu başa düşür və bir də zığıldamır.

İndi də bir adam yersiz yerə vay-şivən qoparanda deyirlər:

-Şah Abbasın anası kimi nə zarırsan?

Alihümbətli mənəm, inadkarlığı siz eləyirsiniz!...

Sarılar obasının Alihümbətli tayfasından bir kişi tarlada cüt sürürmüş. Oba içində də bu tayfa camaatına "inadkar" deyirlər.

O başa, bu başa öküzləri haylayan Alihümbətli baxır ki, cüt yaxşı şumlamır, kotan yerə möhkəm ilişmir. Yenidən haylayıb öküzləri tələsdirir. Baxır ki, öküzlər vec almayıbağır-ağır adımlayırlar. Kişi hirsələnib bir-ki, öküzlərə çəkir:

-Köpək oğlunun öküzləri, alihümbətli mənəm, inadkarlığı siz eləyirsiniz!...

Başını keçəl eləmə, hər keçəlin taleyi bir olmaz

Padşahın keçəl bir nökeri varmış. Keçəl çox işlək olduğundan padşahın adamları ona hörmət edirmiş. O, da heç bir qayğı çəkmədən keyfi çağ yaşayırmış. Keçəlin qonşusu onun belə eys-işrətdə dolandığını görüb elə bilir ki, padşahın keçəllərdən xoşu gəlir. Odur ki, kişi gedib başını keçəlin başı kimi qırxdırıb düzəldirir və gəlir padşahın sarayının qabağına.

Bu zaman vəzirin adamları vəzirin arvadı ilə xosunlaşan keçəli tutmaq üçün küçəyə çıxır və bu kişini tutub döyə-döyə zindana salırlar.

Həmin vaxtdan da başqasını təqlid etmək istəyən, kor-koranə birisinin hərəkətlərini yamsılamaq istəyən adamlar üçün bu məsəldən istifadə edirlər.

Əsnək əsnək gətirər

Birisinə qonaq gəlir. Ev sahibləri ona xüsusi qayğı göstərirlər. Çay-çörəkdən sonra başlayırlar söhbətə. Söz-sözü çəkər, arşın bezi deyiblər. Söhbət getdikcə uzanır. Qonaq bərk yorulduğundan başlayır əsnəməyə. O əsnədikcə bir qıraqda kirmişcə oturmuş arvad da təsadüfən əsnəyir. Həm qonağın, həm də arvadın eyni vaxtda əsnəməsi kişinin şübhələndirir.

(ardı gələn sayımızda)

Toplayanı və çapa hazırlayanı
Faiq Şükürbəyli,
filologiya üzrə fəlsəfə doktoru

